

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Ο πολιτισμός σε μια πιο φιλόδοξη Ένωση: ο ρόλος των δήμων και των περιφερειών»

(2020/C 141/09)

Εισηγητής: Vincenzo BIANCO (IT/PES), δημοτικός σύμβουλος Κατάνιας

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

1. θεωρεί απαραίτητη μια ευρεία αντίληψη του πολιτισμού και της πολιτιστικής ποικιλομορφίας της Ευρώπης που θα υπερβαίνει τη διατήρηση και την προστασία της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς και θα συμβάλλει στην κατανόηση των κοινωνικών και πολιτισμικών αλλαγών που αντιμετωπίζει η ευρωπαϊκή κοινωνία·
2. έχει επίγνωση του ρόλου που μπορούν να διαδραματίσουν οι δήμοι και οι περιφέρειες, με ένα πλουραλιστικό και καινοτόμο όραμα για τον πολιτισμό, με μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες πολιτιστικής ανάπτυξης, παρέχοντάς τους τα μέσα ώστε να είναι συμμετέχοντες φορείς. Υπογραμμίζει, για τον σκοπό αυτό, την ανάγκη διασφάλισης της ελευθερίας της καλλιτεχνικής έκφρασης, που αποτελεί προϋπόθεση για τη δημοκρατία, και του δικαιώματος όλων των πολιτών να έχουν πρόσβαση σε διάφορες πολιτιστικές εκφάνσεις, οι οποίες είναι απαραίτητες για την ευημερία των κοινωνιών⁽¹⁾. Με αυτό κατά νου, είναι της άποψης ότι οι δράσεις στον τομέα του πολιτισμού πρέπει να τονώσουν την ικανότητα της τέχνης και του πολιτισμού ως μιας ελεύθερης και ανεξάρτητης δύναμης στην κοινωνία. Συν τοις άλλοις, καλεί την Επιτροπή να υποστηρίξει τις προσπάθειες ενίσχυσης της ικανότητας των καλλιτεχνών να εργάζονται ανεξάρτητα και να δίνουν απαντήσεις στις απειλές και το μίσος που αντιμετωπίζουν στη δημόσια σφαίρα·
3. καλεί την Επιτροπή να συμπεριλάβει τον πολιτισμό στις πολιτικές προτεραιότητες που πρέπει να επιδιωχθούν με τη νέα εντολή και το Συμβούλιο να υποστηρίξει στο πλαίσιο του προσεχούς ΠΔΠ τη διάθεση επαρκών πόρων για την προώθηση σε τοπικό και σε περιφερειακό επίπεδο της προαγωγής, της διαχείρισης, της χρήσης και της ανάπτυξης της πολιτιστικής κληρονομιάς·
4. καλεί την Επιτροπή να αξιοποιήσει και να προωθήσει τη χρήση των πολιτιστικών πόρων, ιδίως από τους νέους, με σκοπό την κοινωνικοοικονομική και επαγγελματική ανάπτυξη·

Το πλαίσιο: η δέσμευση της ΕΕ για την προώθηση του πολιτισμού σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο

5. τονίζει ότι οι Συνθήκες ορίζουν τη δέσμευση της ΕΕ να σέβεται τον πλούτο της πολιτιστικής της πολυμορφίας και αναθέτουν στην ΕΕ να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και να συμπληρώνει τη δράση τους όσον αφορά τη βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, τη διατήρηση και τη λογοτεχνική και καλλιτεχνική δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα, και παρέχουν στην ΕΕ την αρμοδιότητα να στηρίζει τη δράση των κρατών μελών στους τομείς του πολιτισμού, του τουρισμού, της εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης, της νεολαίας και του αθλητισμού, τηρώντας παράλληλα την αρχή της επικουρικότητας·
6. επικροτεί την απόφαση της Επιτροπής να συνεχίσει το τρέχον πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» ως αυτόνομο πρόγραμμα, εξασφαλίζοντας στον τομέα του πολιτισμού ανεξάρτητο δημοσιονομικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της συνέχειας των αποτελεσμάτων της περιόδου 2014-2020·
7. τονίζει ότι το νέο ευρωπαϊκό θεματολόγιο για τον πολιτισμό συμπληρώνει και ενισχύει την ευρωπαϊκή ταυτότητα μέσω της αναγνώρισης της πολυμορφίας των ευρωπαϊκών πολιτισμών, της ενίσχυσης του ευρωπαϊκού πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα και των σχέσεών τους με εταίρους εκτός Ευρώπης·
8. υπογραμμίζει ότι το ευρωπαϊκό έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 κατέγραψε σημαντική συμμετοχή στον συγκεκριμένο τομέα, με χιλιάδες δραστηριότητες σε ολόκληρη την Ευρώπη, ενθαρρύνοντας την κοινή χρήση και την εκτίμηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης ως κοινού πόρου, αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ευρωπαϊκή ιστορία και τις κοινές αξίες, ενισχύοντας την ευρωπαϊκή ταυτότητα και την αίσθηση του ανήκειν σε έναν κοινό ευρωπαϊκό χώρο και προωθώντας την ένταξη·
9. θεωρεί ότι, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή σύμβαση του Τοπίου και το Νέο Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για τον Πολιτισμό, οι γενικοί στόχοι για το ευρωπαϊκό έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 θα μπορούσαν να εμπλουτιστούν με τη συμπερίληψη μιας ισχυρής συνιστώσας για την εδαφική ανάπτυξη, υπό τη μορφή περιφερειακών και τοπικών πολιτιστικών στρατηγικών που να περιλαμβάνουν την προώθηση του βιώσιμου πολιτιστικού τουρισμού·

⁽¹⁾ https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/artistic_freedom_pdf_web.pdf

10. εκφράζει την ικανοποίησή της για το ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης σχετικά με τα πολιτιστικά αγαθά, το οποίο παρουσιάστηκε τον Δεκέμβριο του 2018 και περιλαμβάνει πέντε πυλώνες με στόχο την πραγματική αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο εκτιμούμε, διαφυλάσσουμε και προάγουμε την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά·

11. υπενθυμίζει ότι η Επιτροπή έχει στηρίξει τον πολιτιστικό τομέα, μέσω των παλαιότερων προγραμμάτων «Πολιτισμός» και «MEDIA», αλλά και μέσω της χρηματοδότησης της πολιτικής συνοχής, του προγράμματος COSME, του προγράμματος «Ορίζων 2020», ενώ πρόσθετα μέσα στήριξης περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα Erasmus+, στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης·

12. καλεί την Επιτροπή να διασφαλίσει ότι η αρχή της ενσωμάτωσης των επενδύσεων στον πολιτισμό στις διάφορες πολιτικές της Ένωσης θα εφαρμόζεται επίσης στον προγραμματισμό των ευρωπαϊκών ταμείων, αποφεύγοντας να θεωρείται ο πολιτισμός ως μια απλή τομεακή πολιτική και αναγνωρίζοντας τον ρόλο του σε σχέση με όλες τις διαστάσεις της συνοχής (οικονομική, κοινωνική και εδαφική). Υπογραμμίζει εν προκειμένω τη σημασία της ενίσχυσης των συνεργειών μεταξύ της πολιτικής για τον πολιτισμό και άλλων πολιτικών όπως για τον τουρισμό, την περιφερειακή πολιτική, την εκπαίδευση, τη νεολαία και την έρευνα και ανάπτυξη·

13. καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη καθώς και τις διαχειριστικές τους αρχές να αυξήσουν, στο πλαίσιο του νέου προγραμματισμού των ευρωπαϊκών ταμείων για τις περιοχές που παρουσιάζουν υστέρηση, τις επενδύσεις στον πολιτισμό, συμπεριλαμβανομένης της στήριξης μέτρων για την «επιστροφή στους πολίτες» της κληρονομιάς που μεταδίδεται μέσω της μη κερδοσκοπικής σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και της ενίσχυσης βασικών πολιτιστικών προϊόντων (ιδίως των υπηρεσιών δημόσιας βιβλιοθήκης)·

14. θεωρεί σημαντικό να αυξηθούν οι επενδύσεις στον πολιτιστικό τομέα, όπως προβλέπεται ήδη για τα προγράμματα «Δημιουργική Ευρώπη» και Erasmus+. Πρέπει να δοθεί η δέουσα σημασία στον κεντρικό ρόλο των δήμων και των περιφερειών στις διαδικασίες ολοκλήρωσης, στη στήριξη συμπράξεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα με σκοπό την προώθηση ορθών πρακτικών διαχείρισης·

15. σημειώνει ότι οι διαπραγματεύσεις για την πολιτική συνοχής μετά το 2020 αποτελούν σαφή και αδιαμφισβήτητη αφετηρία για τη χάραξη μιας χρήσιμης στρατηγικής όσον αφορά την επίτευξη φιλόδοξων στόχων με την πρόβλεψη διπλασιασμού σημαντικών ευρωπαϊκών προγραμμάτων που έχουν άμεσο αντίκτυπο στις πολιτιστικές πολιτικές όπως τα προγράμματα «Δημιουργική Ευρώπη» και Erasmus·

Ο ρόλος των περιφερειακών και των τοπικών αρχών

16. τονίζει ότι κάθε κράτος μέλος της ΕΕ έχει στην επικράτεια του περιοχές που έχουν αναγνωριστεί ως «μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς» από την Unesco —τόποι που παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες εξαιρετικής σημασίας από πολιτιστική και φυσική άποψη — και ότι, στο σύνολό τους, 381 «μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς» βρίσκονται στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, σε σύνολο 1 121 μνημείων παγκοσμίως·

17. τονίζει ότι η πολιτιστική κληρονομιά που υπάρχει στα εδάφη των κρατών μελών είναι διάσπαρτη και σε πολλές περιπτώσεις είναι δύσκολη η πρόσβαση και υφίστανται σημαντικά προβλήματα όσον αφορά τη διατήρηση και τη χρήση·

18. καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη καθώς και τις διαχειριστικές τους αρχές να υποστηρίξουν τις προσπάθειες για την υλική προστασία και διαφύλαξη των πολιτιστικών αγαθών, ιδίως προκειμένου να διασφαλιστεί η ενεργός διατήρηση της διάσπαρτης κληρονομιάς που βρίσκεται σε εσωτερικά ή απόμακρα εδάφη με δύσκολη πρόσβαση·

19. τονίζει τη σημασία του πολιτιστικού τουρισμού, ο οποίος προάγοντας την εγγενή αξία του πολιτισμού συμβάλλει παράλληλα σε μεγάλο βαθμό στην εδαφική ανάπτυξη. Επισημαίνει για τον σκοπό αυτό την ανάγκη μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης του πολιτιστικού τουρισμού, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, προκειμένου να εξορθολογιστεί η επίδρασή του στις τοπικές ζώνες και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητά του. Προς τούτο, η ΕτΠ επισημαίνει την ύπαρξη του Ευρωπαϊκού συστήματος τουριστικών δεικτών (ETIS) της Επιτροπής, το οποίο μπορεί να συμβάλει στη μέτρηση των αποτελεσμάτων των τουριστικών προορισμών σε σχέση με τη βιωσιμότητα, και ζητεί την τακτική επικαιροποίησή του·

20. επικροτεί το αυξανόμενο ενδιαφέρον και τη δέσμευση των τοπικών και περιφερειακών αρχών σε όλη την Ευρώπη όσον αφορά την προώθηση κοινών οραμάτων και δράσεων στα κράτη μέλη. Ελπίζει πρωτοβουλίες παρόμοιες με τον Χάρτη του Agrigento, τον οποίο έχουν προσυπογράψει εκατοντάδες Ιταλοί δήμαρχοι και περιφερειάρχες και έχουν αποδεχτεί ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικές ενώσεις, να πραγματοποιηθούν και σε άλλες χώρες·

21. έχει επίγνωση της ανάγκης για μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες πολιτιστικής ανάπτυξης, με την παροχή μέσων ώστε να είναι συμμετέχοντες φορείς. Έχει επίσης επίγνωση της συμβολής που μπορεί να έχει ο πολιτισμός και η πολιτισμική πολυμορφία στη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως αναγνωρίζεται και στην Ατζέντα για τη βιώσιμη ανάπτυξη του 2030⁽²⁾. Δεσμεύεται δε να καταβάλει προσπάθεια ώστε να καταστούν βασικοί και καταλυτικοί παράγοντες της ανάπτυξης αυτής σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο·

(²) <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Πρωταρχικοί στόχοι των περιφερειακών και τοπικών αρχών

22. προτρέπει τους δήμους και τις περιφέρειες της Ευρώπης, καθώς και τις οργανώσεις και τα δίκτυα περιφερειακής πολιτιστικής κληρονομιάς, να αντλήσουν έμπνευση από το πλαίσιο δράσης με σκοπό να αναπτύξουν ευρείες και αποτελεσματικές δράσεις και στρατηγικά σχέδια υπέρ της προαγωγής και της αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς·

23. επισημαίνει ότι οι τοπικές και περιφερειακές αρχές αντιπροσωπεύουν τις ενδεδειγμένες βαθμίδες διακυβέρνησης για την ανάληψη πρωτοβουλιών με σκοπό την εξοικείωση τόσο των παιδιών σχολικής ηλικίας όσο και των ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένων όσων σχεδιάζουν να εγκατασταθούν σε ένα κράτος μέλος της ΕΕ, με την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά·

24. θεωρεί τη γνώση και τη χρήση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, που θεωρείται ως σύνολο πολλαπλών πολιτιστικών, κοινωνικών και δημιουργικών εκφράσεων, κληρονομιά και παρακαταθήκη των προηγούμενων γενεών, τις δε παραδόσεις και τα έθιμα των ευρωπαϊκών λαών εργαλείο για την εδραίωση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, νοούμενης ως επίτευξης ολοκλήρωσης και κοινωνικής ένταξης·

25. θεωρεί αναγκαίο να ενισχυθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι πρωτοβουλίες που προωθούν τη γνώση και την πρόσβαση στην ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά, ως βασική συνιστώσα της εδραίωσης της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και εμπεδωσης στους Ευρωπαίους του αισθήματος του ανήκειν·

26. εξαίρει τη συμβολή που μπορούν να έχουν τα δίκτυα πόλεων, η μάθηση από ομοτίμους και οι αδελφοποιήσεις δήμων και κοινοτήτων τόσο για την προβολή θεμάτων σχετικών με την ιθαγένεια όσο και για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης ως προς τα εν λόγω θέματα, ως μέσα προαγωγής της συμμετοχής στα κοινά και της ένταξης, ιδιαίτερα στην περίπτωση των νέων κρατών μελών·

27. ζητεί να αυξηθούν οι επενδύσεις στον πολιτιστικό τομέα και στα σχέδια συμμετοχικής και βιώσιμης χρησιμοποίησης και διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς —συμπεριλαμβανομένης αυτής που έχει παραμεληθεί ή εγκαταλειφθεί— στο πλαίσιο του νέου αστικού θεματολογίου 2030, αξιοποιώντας τις καινοτόμες πρωτοβουλίες που προωθούν οι δήμοι και τις διαδικασίες συνεργασίας που προωθούν οι τοπικοί φορείς·

28. προτείνει να ενισχυθεί περαιτέρω η αναφορά στον καθοριστικό ρόλο των τοπικών και των περιφερειακών αρχών στην προαγωγή και την αξιοποίηση του καλλιτεχνικού και του πολιτιστικού βίου των κοινοτήτων τους και ζητεί να ενισχυθεί η συμμετοχή των εν λόγω αρχών στο πρόγραμμα. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζει την ανάγκη να εξασφαλιστεί η σωστή ισορροπία μεταξύ της διάθεσης πόρων για μεγάλα έργα ευρείας κλίμακας και μέτρων και δραστηριοτήτων χρηματοδότησης που επικεντρώνονται σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, μεταξύ άλλων από ΜΜΕ·

29. καλεί την Επιτροπή να διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών στον πολιτισμό και σε τόπους μνήμης, ενθαρρύνοντας την πολιτιστική κατανάλωση, με ιδιαίτερη αναφορά στη νεότερη γενιά, αναπτύσσοντας ολοκληρωμένες πολιτικές διά βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης και ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων σε πολιτιστικές πρωτοβουλίες·

30. θεωρεί ότι θα πρέπει να παρέχεται στήριξη στους κλάδους του πολιτισμού και της δημιουργικότητας, με ιδιαίτερη έμφαση σε δράσεις που συνδέονται με τη γνωριμία και τη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς και μπορούν να παράγουν αποτελέσματα όσον αφορά την ποιότητα, την απασχόληση, την ψηφιακή καινοτομία και την κοινωνική ένταξη, καθώς και σε δράσεις που αφορούν την ανάπτυξη, σε ευρωπαϊκή διάσταση, εικαστικών τεχνών και ψυχαγωγίας·

31. αναγνωρίζει τη σημασία της αξιοποίησης των ψηφιακών ευκαιριών για την προώθηση του πολιτισμού με διαδραστικό τρόπο και την προσέγγιση όλων των κοινωνικών ομάδων, ιδίως των νέων, ως μελλοντικών θεματοφυλάκων και υποστηρικτών της πολιτιστικής κληρονομιάς·

32. καλεί την Επιτροπή να στηρίξει την ανάπτυξη σχέσεων στον τομέα του πολιτισμού μεταξύ των χωρών της Μεσογείου, ακόμη και όσον αφορά τις δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας·

33. τονίζει τη σημασία της διασυνοριακής και διαπεριφερειακής συνεργασίας στον τομέα του πολιτισμού, δεδομένου ότι η πολιτιστική κληρονομιά υπερβαίνει τα σύνορα (?). Η ΕΤΠ υπογραμμίζει, εν προκειμένω, τον κεντρικό ρόλο των τοπικών και περιφερειακών αρχών στην υλοποίηση της πολιτιστικής συνιστώσας των μακροπεριφερειακών στρατηγικών·

34. τονίζει ότι προκειμένου να διευκολυνθεί η γνωριμία και η χρήση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να βελτιωθεί η ανταλλαγή δεδομένων και πληροφοριών μεταξύ των δημόσιων διοικήσεων που λειτουργούν στις χώρες της ΕΕ, καθώς και η επικοινωνία τους με τους πολίτες·

35. καλεί την Επιτροπή να αναλάβει συγκεκριμένες δράσεις με στόχο την προώθηση της πραγματικής συμμετοχής και της χρήσης από τους Ευρωπαίους πολίτες της πολιτιστικής κληρονομιάς που είναι διάσπαρτη στο έδαφος των κρατών μελών, ιδίως με την προώθηση της πλήρους πρόσβασης σε πληροφορίες ως προϋπόθεσης για την ενεργό συμμετοχή τους και την υποστήριξη δημιουργίας ειδικής πλατφόρμας πληροφόρησης·

(?) Για παράδειγμα, οι πολιτιστικές διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης, (<https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/about>) ή οι διαδρομές παγκόσμιας κληρονομιάς της Unesco — Ευρώπη (<https://visitworldheritage.com/en/eu>).

36. καλεί μετ' επιτάσεως τους ευρωπαϊκούς δήμους και περιφέρειες, με τις διοικητικές ικανότητες που διαθέτουν, να διερευνήσουν, ως κύριοι πρωταγωνιστές, μοντέλα κοινωνικής και οικονομικής καινοτομίας που βασίζονται στον πολιτισμό και να προωθήσουν πρωτοβουλίες ανοικτές στην κοινωνία των πολιτών και στις ενώσεις πολιτών. Τούτο δε με σκοπό να συμμετέχουν οι πολίτες στην ανάπτυξη του πολιτισμού, καθώς και στη διατήρηση και στην ανάδειξη της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

Βρυξέλλες, 12 Φεβρουαρίου 2020.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών
Απόστολος ΤΖΙΤΖΙΚΩΣΤΑΣ
